

## MAMLAKATIMIZDA XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA TIJORAT BANKLARINING AHAMIYATI

Fayzullayev Rufatxon Rayimxonovich

O'zbekiston Respublikasi

Bank-moliya akademiyasi magistranti

rufat32@mail.ru

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18721212>

Mamlakatimizda xalqaro moliya institutlari rolini oshirishda tijorat banklarining salmogi ta'siri bugungi kunda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash, investitsion faollikni oshirish va milliy moliya tizimini rivojlantirishda eng muhim omillardan biri sifatida qaralmoqda. O'zbekiston iqtisodiyoti so'nggi yillarda jadal islohotlar jarayonini boshdan kechirmoqda va bu jarayonda xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikning o'rni beqiyosdir. Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki, Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki, Xalqaro valyuta jamg'armasi va Islom taraqqiyot banki kabi tashkilotlar mamlakatimiz iqtisodiy islohotlarini qo'llab-quvvatlab, tijorat banklari faoliyatiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Ularning moliyaviy yordam va investitsiyalari natijasida bank tizimida likvidlik darajasi oshib, iqtisodiy o'sish uchun zarur bo'lgan resurslar shakllanmoqda.

Tijorat banklari xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik qilish orqali milliy iqtisodiyotda muhim rol o'ynaydi. Ular xalqaro kredit liniyalari, grantlar, texnik yordam dasturlari orqali moliyaviy resurslarni jalb etadi. 2025-yil yakunlariga ko'ra, tijorat banklarining umumiy aktivlari 892,9 trillion so'mni, jami kredit portfeli esa 595,3 trillion so'mni tashkil etdi. Bu ko'rsatkichlar 2024-yilga nisbatan mos ravishda 13,5 va 11,8 foizga oshganini bildiradi. Bunday o'sish xalqaro moliya institutlari bilan olib borilgan hamkorlik samaradorligi natijasidir. Tijorat banklarining xalqaro resurslardan foydalanish ulushi 18,4 foizni tashkil etib, ularning resurs bazasining qariyb beshdan bir qismi xorijiy manbalarga tayanmoqda.

Shu bilan birga, xalqaro moliya institutlari tomonidan taqdim etilgan texnik yordam, maslahat xizmati va malaka oshirish dasturlari tijorat banklarining boshqaruv tizimiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. So'nggi yillarda banklar xalqaro moliyaviy boshqaruv va audit standartlarini joriy etib, o'z faoliyatini Jahon banki va EBRD tavsiyalari asosida takomillashtirmoqda. Bu esa nafaqat moliyaviy barqarorlikni oshiradi, balki bank tizimining ochiqligi va ishonchliligini ta'minlaydi.

O'zbekiston bank tizimi rivojlanish dinamikasi shuni ko'rsatadiki, xalqaro hamkorlik kreditlash hajmini kengaytirish va investitsiyalar oqimini ko'paytirish imkonini bermoqda. Tijorat banklari tomonidan xalqaro kredit liniyalari hisobidan moliyalashtirilgan loyihalarning asosiy qismi sanoat, infratuzilma, energetika va qishloq xo'jaligi tarmoqlariga yo'naltirilgan. Ushbu yo'nalishlardagi moliyaviy qo'llab-quvvatlash iqtisodiyotda yangi ish o'rinlarini yaratish, ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish va eksport salohiyatini oshirishga xizmat qilmoqda. Shuningdek, xalqaro moliya institutlari tomonidan ilgari surilgan "yashil moliya" konsepsiyasi asosida ekologik toza energiya, qayta tiklanuvchi resurslar va barqaror ishlab chiqarish loyihalari ham moliyalashtirilmoqda.

Aholi va korxonalar tomonidan bank tizimiga bo'lgan ishonchning ortib borayotgani ham xalqaro hamkorlik samaralaridan biridir. 2025-yilda tijorat banklarining umumiy depozitlari 390,9 trillion so'mni tashkil etib, o'tgan yilga nisbatan 10,2 foizga ko'paygan. Bu esa moliyaviy

tizimdagi barqarorlikni yanada mustahkamladi. Banklarning o'z kapitali 133,1 trillion so'mga yetib, 9,6 foizlik o'sishni ko'rsatdi. Kapitalning ortishi tijorat banklarining risklarga bardoshli bo'lishini, yangi investitsiya loyihalarini qo'llab-quvvatlash imkoniyatlarini kengaytirganini bildiradi.

Xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik nafaqat moliyaviy jihatdan, balki institutsional va texnologik taraqqiyot nuqtai nazaridan ham katta ahamiyat kasb etmoqda. Jahon banki va Osiyo taraqqiyot banki tomonidan amalga oshirilayotgan "Financial Sector Modernization" dasturi doirasida O'zbekiston banklarida raqamli texnologiyalar, onlayn to'lov tizimlari va masofaviy xizmat ko'rsatish infratuzilmalari keng joriy etilmoqda. Bu jarayonlar mijozlarga xizmat ko'rsatish sifatini oshirib, banklar o'rtasida raqobat muhitini kuchaytirdi.

Shu bilan birga, xalqaro moliyaviy hamkorlikning rivojlanishi bank sektorida inson kapitalining o'sishiga ham turtki bo'lmoqda. So'nggi yillarda xalqaro tashkilotlar tomonidan qo'llab-quvvatlangan malaka oshirish dasturlari natijasida bank xodimlarining professionalligi sezilarli darajada oshgan. Bu o'z navbatida, tijorat banklarining xalqaro standartlarga mos faoliyat yuritishini ta'minlab, ularning xorijiy hamkorlar bilan aloqalarini mustahkamlamoqda.

Tijorat banklari va xalqaro moliya institutlari o'rtasidagi hamkorlik O'zbekistonning global moliyaviy tizimdagi mavqeini mustahkamlashda ham muhim o'rin tutmoqda. Xususan, xalqaro kredit reyting agentliklari tomonidan O'zbekistonning moliya tizimiga berilayotgan baholarda ijobiy dinamikalar qayd etilmoqda. 2025-yilda mamlakatning suveren kredit reytingi "BB-" darajasida saqlanib qolgan bo'lsa-da, barqaror istiqbol prognozi bilan mustahkamlangan. Bu xalqaro moliya institutlari va xorijiy investorlar ishonchi ortayotganidan dalolat beradi.

Kelgusida tijorat banklarining xalqaro moliyaviy hamkorlikdagi o'rni yanada kuchayishi kutilmoqda. Bu jarayonni qo'llab-quvvatlash uchun bank tizimida risklarni boshqarish, raqamli texnologiyalarni rivojlantirish, kredit siyosatini diversifikatsiya qilish va moliyaviy inklyuziyani kengaytirish bo'yicha islohotlar davom etmoqda. Ayniqsa, xalqaro moliya institutlari bilan qo'shma investitsiya fondlarini tashkil etish, korporativ boshqaruv tizimlarini takomillashtirish va atrof-muhitga mas'ul investitsiyalarni moliyalashtirish istiqbollari ustuvor yo'nalish sifatida belgilangan.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlik O'zbekiston tijorat banklarining barqaror rivojlanishida hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qilmoqda. Bu hamkorlik orqali milliy moliya tizimi global moliyaviy bozorlar bilan bog'lanmoqda, iqtisodiyotga investitsiyalar oqimi kengaymoqda, banklarning likvidligi va raqobatbardoshligi oshmoqda. Shu bilan birga, xalqaro moliyaviy integratsiya jarayonlari bank tizimining boshqaruv madaniyatini, texnologik salohiyatini va inson kapitalini yangi bosqichga olib chiqmoqda.

Mamlakatimizda xalqaro moliya institutlari rolini oshirish jarayonida tijorat banklarining salmog'i bevosita iqtisodiy islohotlar muvaffaqiyatiga ta'sir etuvchi omil sifatida namoyon bo'lmoqda. Shuning uchun, kelgusida ushbu hamkorlikni yanada kengaytirish, bank tizimini modernizatsiya qilish, xalqaro tajriba asosida boshqaruv sifatini oshirish hamda raqamli moliya yechimlarini joriy etish mamlakat iqtisodiy barqarorligini mustahkamlash va global moliyaviy tizimda O'zbekistonning nufuzini yanada oshirishga xizmat qiladi.

### Adabiyotlar, References, Литературы:

1. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2025). *O'zbekiston tijorat banklari faoliyatining asosiy moliyaviy ko'rsatkichlari bo'yicha yillik hisobot*. Toshkent.
2. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. (2025). *Moliyaviy islohotlar strategiyasi 2025–2030*. Toshkent: Moliya vazirligi nashriyoti.
3. Jahon banki. (2024). *Uzbekistan Country Economic Memorandum: Financing Sustainable Growth*. Washington, DC: World Bank Publications.
4. Osiyo Taraqqiyot Banki (ADB). (2024). *Country Partnership Strategy for Uzbekistan, 2023–2027*. Manila: ADB.
5. Yevropa Tiklanish va Taraqqiyot Banki (EBRD). (2025). *Transition Report 2025: Financial Integration and Resilience*. London: EBRD.
6. Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF). (2024). *Uzbekistan: Staff Report for the 2024 Article IV Consultation*. Washington, DC: IMF.
7. Qurbonboyev, A. M. (2024). *Tijorat banklari faoliyatida xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikning samaradorligini oshirish yo'nalishlari*. Oriens Journal of Humanities and Social Science, 4(2), 251–260.
8. Abdurahmonov, B., & To'laganova, D. (2023). *Moliya bozorining barqarorligini ta'minlashda tijorat banklarining o'рни*. Global Sciences Journal, 6(8), 45–53.
9. Islomov, S. (2024). *Xalqaro moliya tizimi va milliy iqtisodiy xavfsizlik*. Toshkent: TDIU Ilmiy nashriyoti.
10. United Nations Development Programme (UNDP). (2024). *Sustainable Finance and Banking Sector Development in Central Asia*. New York: UNDP Publications.
11. Bekmurodov, A. (2025). *Bank tizimini raqamlashtirish jarayonida xalqaro tajriba va O'zbekiston amaliyoti*. Tashkent Financial Review, 2(1), 17–25.
12. Xamidov, M. R. (2025). *Moliyaviy integratsiya va xalqaro hamkorlikning milliy iqtisodiyotga ta'siri*. O'zbekiston Iqtisodiy Tadqiqotlar Jurnali, 5(4), 88–99.
13. Osiyo Taraqqiyot Banki (ADB). (2025). *Uzbekistan: Financial Sector Modernization Program — Progress Report*. Manila: ADB.
14. European Bank for Reconstruction and Development. (2025). *Green Transition in Uzbekistan's Banking Sector: Investment Overview*. London: EBRD.
15. World Economic Forum. (2024). *Global Competitiveness Report 2024: Financial Sector Stability and Growth*. Geneva: WEF Publications.